ואתחנן

א. אין הייַנטיקער סדרה זיינען פאַראַן צוויי פסוקים וואָס ענינם איז די אמונה און ידיעת „כי ה' הוא האל־קים"[1]: (א) „אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו". (ב) „וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האל־קים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" — אין דעם ערשטן פסוק שטייט סתם „כי ה' הוא האלקים", אין צווייטן פסוק שטייט בפרטיות „ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת".

בפשטות איז דער חילוק צווישן די צוויי פסוקים[2]:

דער ערשטער פסוק „אתה הראת לדעת" רעדט, כפירושו בפשטות, וועגן דער ידיעה וואָס איז באַווייזן געוואָרן צו אידן בשעת מ"ת. דעמאָלט האָט זיך דער אויבערשטער אַנטפלעקט צו אידן „וראו שהוא יחידי"[3]; און וויבאַלד אַז אידן האָבן דאָן געזען אמיתת יחודו ית' ווי דאָס איז מצד דעם אויבערשטן, וואָס לגבי' ית' איז ניטאָ קיין חילוק צווישן שמים און ארץ, האָט דעריבער קיין אָרט ניט צו מפרט זיין אין דער ידיעה — „בשמים ממעל ועל הארץ מתחת".

משא"כ דער פסוק „וידעת גו' והשבות גו'" איז אַ ציווי אל האדם[4], אַז ער דאַרף זיך מתייגע זיין צו פאַרשטיין און וויסן (און אַראָפטראָגן „אל לבבך") „כי ה' הוא האלקים", ס'איז די ידיעה והכרה אין אחדותו ית' וואָס קומט ע"י יגיעת האדם — און מצד ידיעת האדם איז פאַראַן אַ חילוק צווישן שמים וארץ, באופן אַז יעדער פרט, „בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" איז אַ באַזונדער ידיעה.

און ווי עס שטייט אין מדרש[5] אויפן פסוק „וידעת גו'", וז"ל: יתרו נתן ממש בעבודת כוכבים שנאמר[6] עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים (משמע שהם גדולים אבל הוא גדול מהם. מת"כ), נעמן הודה במקצת ממנה שנאמר[7] הנה נא ידעתי כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל (הרי שהעיד על הארץ אבל לא על השמים. מת"כ). רחב שמתהו בשמים ובארץ שנאמר[8] כי ה' אלקיכם הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת (ניט נאָר בארץ נאָר אויך בשמים, „דלא חזו עיניך"[9] — אַבער אעפ"כ „שיירה בחללו של עולם"[10]), משה שמו אף בחללו של עולם שנאמר כי ה' הוא

1) ד, לה. ד, לט.

2) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1334 ואילך (ושם, גם הטעם לעוד שינויים בין שני הכתובים: א) בפסוק וידעת גו' דוקא נאמר „היום" (המורה על נצחיות). ב) „אין עוד" או „אין עוד מלבדו"). — וראה ד"ה וידעת (וביאורו) בלקו"ת פרשתנו (ד, א ואילך). ועוד.

3) רש"י עה"פ. וראה באריכות לקו"ש חכ"ד ע' 42 ואילך (וראה שם (ע' 39 ואילך, ע' 44) הטעם שרש"י מחלק „פתח כו' וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים". ע"ש).

4) ראה המובא בסהמ"צ להצ"צ מצות האמנת האלקות ספ"א וספ"ב. וראה הקדמת הזהר (יב, א), זח"ב (כה, א) — הובאו במצות האמנת האלקות שם בתחלתה.

5) דב"ר פ"ב, כח. ועד"ז בילק"ש (יתרו רמז רסט. יהושע רמז י').

6) יתרו יח, יא. וראה גם מכילתא עה"פ. וראה אוה"ת יתרו (ס"ע תשלו ואילך). ועוד.

7) מ"ב ה, טו.

8) יהושע ב, יא.

9) ילק"ש יתרו ויהושע שם. ועד"ז במדרש שמואל פ"ט.

10) ילק"ש יתרו ויהושע שם.

האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד מהו אין עוד אפילו בחללו של עולם.

ד.ה. אַז די ידיעה „כי ה' הוא האל־קים" — ווי עס קומט ע"י יגיעת והשגת האדם — איז איינגעטיילט בכללות אין דריי: (א) בשמים ממעל (ב) ועל הארץ מתחת (ג) אין עוד — אפילו בחללו של עולם.

ב. מען דאַרף אַבער האָבן אַ ביאור:

פון דעם וואָס תורת אמת זאָגט די דריי פרטים אין דער מצוה פון וידעת גו', איז מובן, אַז די חילוקי ידיעה הנ"ל זיינען ניט (נאָר) צו באַוואָרענען אַ טעות מצד החסרון שבאדם, נאָר דאָס באַ־וייזט אַז בענין „ה' הוא האלקים" זיינען דאָ חילוקים צווישן שמים, ארץ און חללו של עולם, בשעת דער אדם האָלט ביי „וידעת" (ד.ה. אַ התבוננות וידיעה ע"פ שכל אמיתי), איז דאָ אַ באַזונדער חידוש אין יעדערן פון די דריי ידיעות.

דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס פאַר אַן אַרט איז דאָ אין שכל צו זאָגן, אַז „ה' הוא האלקים" איז ח"ו נאָר „בשמים ממעל", און צוליב דעם דאַרף מען אַ בפירוש'ן אַנזאָג „ועל הארץ מתחת", און נאָך אַ דריטן חידוש — „אין עוד אפילו בחללו של עולם"?

לכאורה וואָלט מען געקענט ענט־פערן ע"פ הידוע[11] (בפירוש הכתוב[12] „רם על כל גוים ה'") — אַז דאָס וואָס „גוים" נעמען אַן אַז „עזב ה' את הארץ"[13] נעמט זיך דערפון וואָס זיי מיי־נען אַז אין דעם באַשטייט די רוממות פון דעם אויבערשטן: זיי האַלטן אַז ס'איז אַ השפלה פאַר דעם אויבערשטן צו פאַרנעמען זיך מיט נבראים למטה בארץ — און דעריבער האָט ער די הנהגה און שליטה[14] אויף צבא הארץ איבערגעגעבן בידי כוכבים ומזלות[15]. און דערפאַר דאַרף דער פסוק אַנזאָגן „וידעת גו' כי ה' הוא האלקים גו' ועל הארץ מתחת אין עוד" — אַז דער אוי־בערשטער איז דער שליט אויך על הארץ[16].

— זאָגט אַבער דער אַלטער רבי[17], אַז דער פסוק „וידעת גו' ועל הארץ מתחת" קומט שולל זיין (ניט דעם טעות הנ"ל, אַז „עזב ה' את הארץ", נאָר) אַ טעות פון „אלקים נשרה במים מתחת לארץ" (ד.ה. אַן אלקים וואָס (א) געפינט זיך*[17] (ב) „במים מתחת לארץ" — וואָסער כפשוטו).

[און דער הכרח אויף דעם יש לומר: דער ציווי „וידעת גו'" קומט דאָך בהמשך צו „אתה הראת לדעת גו'" פון מ"ת, וואָס מיט „אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים" ווערט באַוואָרנט די דברים הפכיים אויף וועלכע די תורה איז מזהיר (פריער אין פסוק[18]) „פן תשחיתון גו' תבנית כל דגה אשר במים

---

11) לקו"ת שה"ש לו, ב. ד"ה הטה אלקי תרצ"ד (בסה"מ קונטרסים ח"ב). ובכ"מ. — וראה ס' הערכים־חב"ד (כרך ב) ע' אומות העולם ס"ג. וש"נ.

12) תהלים קיג, ד.

13) ל' הכתוב — יחזקאל ח, יב. ט, ט.

14) ובד"ה הטה אלקי שם, שמטעם זה הם אומרים שגם „התהוות הגשמי . . הוא מהנהגת הכו"מ".

15) ראה סנהדרין לט, א „מפלגך לעילא כו'" (וכפי' המהרש"א שם) — ראה לקו"ת שה"ש לח, ג. שע"ת ח"א סט, א ואילך. אוה"ת פרשתנו (ע' ריד). ובכ"מ.

16) ראה תרגומים כאן „ושליט על ארעא מלרע". בחיי כאן. ועוד.

17) שער היחוד והאמונה פ"א.

*17) ולפ"ז צ"ל דמ"ש „(כי הוי' הוא האלקים גו') ועל הארץ" הוא כמו „בארץ", ע"ד „בשמים ממעל" שלפנ"ז (משא"כ לפי' הנ"ל שבפנים שמדבר ע"ד השליט „על הארץ"). וראה לקמן הערה *23.

18) פרשתנו ד, טז ואילך.

מתחת לארץ ופן גו״ — איז דערפון מובן, אז דאָס וואָס דער פסוק זאָגט אַז דערנאָך, בהמשך לזה ״וידעת גו׳ כי ה׳ הוא האלקים גו׳ ועל הארץ מתחת״ קומט שולל זיין די זעלבע זאַך — אַז עס איז ניטאָ קיין אלקה ״במים מתחת לארץ״].

ג. די שאלה הנ״ל פרעגט דער אַלטער רבי[17] — ״וכי תעלה על דעתך שיש אלקים נשרה במים מתחת לארץ שצריך להזהיר כ״כ והשבות אל לבבך״,

און ער איז מבאר[19], אַז דער ציווי ״וידעת גו׳ כי ה׳ הוא האלקים״ מיינט צו זאָגן (ניט אַז עס איז ניטאָ נאָר אַן אלוקה ח״ו, נאָר) אַז עס איז ניטאָ קיין שום אַנדער רע מציאות אויסער דעם אויבערשטן, ווייל ״הכל בטל במציאות אצלו״[20].

וואָרום[21] ווי באַלד נבראים זיינען נתהווה געווארן (ניט ״יש מיש״, נאָר) בדרך בריאה ״יש מאין״, דאַרפן דערי־ער די נבראים שטענדיק אַנקומען צום כח הבורא כדי זיי זאָלן בלייבן במציאו־תם, און אויב[22] דער כח הבורא וואָלט נסתלק געווארן פון דעם נברא כרגע ח״ו, וואָלט פונעם נברא גלייך געווארן (בדרך ממילא) ״אין[23] ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש״.

און דערמיט איז אויך פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס דער פסוק זאָגט אַן באַזונדער ״על הארץ מתחת״ — צו באַווארענען, אַז ״גם הארץ*[23] החומרית שנראית יש גמור לעין כל היא אין ואפס ממש לגבי הקב״ה״[24].

אַבער לכאורה דאַרפ׳ן האָבן אַ תוספת ביאור בזה: אמת טאָקע, אַז וויבאַלד דער ענין פון ״על הארץ מתחת אין עוד״ (אַז אויך ״הארץ החומרית שנראית יש גמור . . היא אין ואפס ממש״) איז נגד החוש, דערפאַר פאָדערט זיך אַ באַזונדערע אזהרה ״והשבות אל לבבך״[25], אַז דער ענין זאָל דורכנעמען דעם לב האדם —

אַבער דער פסוק הויבט זיך דאָך אָן מיט ״וידעת״, וואָס דערפון איז מובן, אַז (אויך) די ידיעה שכלית בשייכות צו ״על הארץ מתחת״ דאַרף האָבן אַ באַזונדער אזהרה.

איז ניט מובן: די הסברה שכלית אויפן ענין פון ״אין עוד״ (אַז ס׳איז ניטאָ קיין מציאות חוץ ממנו ווייל ״הכל בטל במציאות אצלו״) — איז דאָך מחייב דעם זעלבן ענין (פון ״אין עוד״) בנוגע אַלע נבראים גלייך, בלי חילוק כלל צווישן צבא השמים און צבא הארץ. וואָרום ביי יעדער בריאה וועלכע איז יש מאין, ״צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו״[26] — איז ווי קען מען מחלק זיין מצד ״וידעת גו׳ (די ידיעה שכלית אַז) אין עוד״ — צווישן ״בשמים ממעל״ און ״הארץ מתחת״?

ד. נאָך אַ הוכחה, אַז דער חילוק צווישן ״שמים ממעל״ און ״על הארץ מתחת״ איז ניט נאָר צו באַווארענען אַ טעות פון אדם הנברא (וואָס קומט צוליב דעם וואָס ״הארץ החומרית״ זעט

19) שעהיוה״א פ״ו. וראה גם של״ה (מ, סע״ב ואילך. קסט, ב. ועוד) — הובא באוה״ת נח (כרך ג) תרנט, סע״א ואילך. סה״מ תר״ל ע׳ שג.

20) שעהיוה״א פ״ו (פא, רע״א).

21) שעהיוה״א פ״ב ואילך. ע״ש באורך.

22) ראה רמב״ם בתחלתו ה״ב.

23) ל׳ שעהיוה״א פ״א. פ״ג (ראה ביאורו בליקוט פירושים כו׳ לשם ע׳ נט־ס).

*23) וגם לפ״ז, הפירוש ד״ועל הארץ״ הוא כמו ״בארץ״, שה׳ הוא אלקים גם ״בארץ מתחת״ (שלכן גם מציאות הארץ בטילה אליו ית׳) — מתאים להֿ־פירוש בהכתוב לפי פשש״מ (כנ״ל ס״ב והערה *17).

24) שעהיוה״א פ״ו (פ, ב).

25) להעיר מתניא ח״א רפי״ז.

26) שעהיוה״א פ״ב (עז, ב).

ביי אים אויס ווי אַ „יש גמור"), נאָר דער חילוק האָט אַן אָרט אין שכל („וידעת"):

אויף דעם ענין, אַז נבראים מוזן אָנקומען שטענדיק צום כח הבורא צו אויפהאַלטן זייער מציאות, ברענגט דער אַלטער רבי[17] דעם פירוש הבעש"ט[27] אויפן פסוק[28] „לעולם ה' דברך נצב בשמים" — אַז „דברך שאמרת[29] יהי רקיע בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים . . להחיותם";

און איז ממשיך, אַז אַזוי איז ניט נאָר בנוגע צו „שמים", נאָר „וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפי' לו ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם ממש", איז זייער גאַנצער מציאות איז שטענדיק אָפהענגיק פון די „אותיות הדבור מעשרה מאמרות המחיות ומהוות את הדומם להיות יש מאין ואפס";

[און נאָכמער (איז ער ממשיך) — אַז אויך די נבראים, וועלכע ווערן ניט דערמאָנט אין די „עשרה מאמרות שבתורה"[30], זיינען מקבל זייער חיות בהמשכה פון די עשרה מאמרות (וועלכע ווערט נמשך צו זיי דורך השתלשלות ממדריגה למדריגה, ווי ער ברענגט דאָרט כמה אופנים בזה), וואָס דאָס איז „שמו אשר יקראו לו בלה"ק" וועלכער איז אַ „כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה"].

---

27) נסמן בליקוט פירושים ומ"מ לתניא (שעהיוה"א) שם (ע' סו). וראה שם (ע' נג ואילך) הטעם שמביאו בשם הבעש"ט אף שכ"ה במדרש תהלים עה"פ. — וראה לקמן סעיף ה.

28) תהלים קיט, פט.

29) בראשית א, ו.

30) ראה לקמן סוס"ו והערה 37. וראה לקמן סעיף ז והערה 39 — שזהו דוגמת הענין ד„אין עוד אפילו בחללו של עולם".

און דערפון וואָס דער פסוק איז מדייק: צו זאָגן „לעולם ה' דברך נצב בשמים", אויסטיילנדיק „שמים" פון אַלע אַנדערע נבראים (און — וואָס אינעם פסוק רעדט זיך בכלל ניט ביחס צו ידיעת והרגשת האדם) — איז פאַרשטאַנדיק, אַז דער חילוק צווישן שמים און ארץ איז ניט נאָר מצד דעם אדם[31], נאָר אַז אויך לפי האמת איז (איז דעם אופן ווי „דברך" גענפינט זיך אין זיי[32]) פאַראַן אַ חילוק פון שמים און אַלע אַנדערע נבראים (וואָס דערפאַר ווערט אין דעם פסוק דערמאָנט דוקא „שמים"). און מצד דעם חילוק איז דאָ אַ חידוש אין (דעם ענין פון „ה' הוא האלקים גו') על הארץ מתחת" לגבי „בשמים ממעל".

ה. ויש לומר דעם ביאור אין דעם:

דער חידוש פון בעש"ט איז[33] ניט נאָר אין כללות הענין, אַז די מציאות פון אַלע נבראים איז אָפהענגיק פון דעם כח הבורא וואָס איז זיי שטענדיק מהוה ומחי' ומקיים, נאָר אויך אין דעם תוכן פרטי שבזה, אַז „דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלובשות בתוך כל הרקיעים כו'" (ועד"ז איז ביי אַלע נבראים, אַז אין יעדן פון זיי איז פאַראַן די „התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרות").

---

31) כמבואר בהמשך מים רבים תרל"ו פ"כ (ובסה"מ תרל"ו ח"ב ע' תח־ט) דזה שנאמר רק „בשמים" הוא מפני שהאדם אינו יכול לראות עצם השמים ולכן אפשר שיעלה על דעתו „שהוא מקדמת דנא כו'". ע"ש. — ולהעיר ממדרש שהובא בסעיף א (והערה 9) „דלא חזו עינין".

32) ראה אוה"ת להצ"צ (יהל אור) תהלים עה"פ (ס"ע תסז ואילך) ע"ד הקבלה והחסידות (ד„דברך" נצב לעולם רק „בשמים", ע"ש). וראה גם ליקוט פירושים כו' לאגה"ת (קה"ת תשמ"ו) ע' ריא.

33) ראה גם לקו"ש חכ"ה ס"ע 200 ואילך.

דאָס הייסט: דער ענין איז ניט אַז דער נברא מוז אָנקומען (אויך לקיומו) צום כח הבורא, אָבער דערנאָך איז דער נברא אָפגעטיילט פון דעם כח המהווה אותו ומקיימו (ע"ד ווי דער אור השמש וואָס קומט און ווערט און איז אָפהענגיק פון דעם מאור השמש — והא ראי': תיכף ווי עס איז דאָ אַ דבר המפסיק צווישן דעם אור און דעם מאור ווערט דער אור בטל — און פונדעסטוועגן איז דער אור אַ באַזונדער זאַך פון דעם גוף השמש) — נאָר דער כח הבורא טוט זיך אָן אין דעם נברא עצמו.

[און דאָס דוקא גיט צו פאַרשטיין ווי ס'איז באמת ובשלימות „אין עוד" — ס'איז ניטאָ קיין מציאות אויסער ג-ט-לעכקייט. וואָרום וויבאַלד אַז דער דבר ה' איז מלובש אין דעם נברא גופא (אין דעם „אָרט" פון דעם נברא), קומט אויס, אַז דער נברא ווערט כלל ניט נפרד פון דעם „דבר ה'", ביז אַז דער חיות (ונפש) פון יעדן נברא פרטי איז דער דבר ה' וואָס איז אין אים מלובש, ובמילא איז מובן, אַז „כל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש"[34].

וי"ל אַז דאָס איז אויך דער טעם פאַר-וואָס יעדער נברא מוז האָבן אַ באַזונדער דבר ה' (ווי דער אַלטער רבי איז מאריך[17] אַז „גם בדומם ממש . . יש . . נפש וחיות רוחניות"), ווייל כדי עס זאָל קענען זיין די התלבשות פון דעם כח הבורא אין דעם נברא פרטי, דאַרף דער כח אלקי אַראָפלאָזן זיך כביכול ממדריגתו און נתצמצם ווערן לפי ערך דעם נברא, בכל נברא ונברא לפרטיו.

אויב דער כח אלקי וועט בלייבן במעלתו (אַ כח בלתי בעל גבול), איז ער דאָן העכער (שלא בערך) פון צו נתלבש ווערן אין דעם נברא[35].

[ואע"פ אַז מצד דעם וואָס דער אויבערשטער איז אַ כל יכול וואָלט אויך זיין כח אין סופי זיך געקענט מתלבש זיין אין אַ נברא מוגבל — האָט אָבער דער אויבערשטער געוואָלט*[35] אַז די נבראים זאָלן קענען האָבן אַ הבנה והשגה (אויף וויפל מעגלעך — לויט ההגבלה שרצה להגבילם) אין סדר ואופן הבריאה: און דערפאַר האָט ער באַשאַפן די נבראים ניט אין אַן אופן וואָס איז לגמרי באין ערוך פונעם נברא מוגבל (מצד „כל יכול"), נאָר דוקא מיט אַ סדר והדרגה (בלשון המפורסם: סדר השתלשלות), אַז דער אויבערשטער איז מצמצם זיין השפעה וחיות ביז עס זאָל זיין לפי ערך (— אַראָפצוקומען בהתלבשות אין) דעם נברא].

ו. עפ"ז יש לבאר דעם חידוש וואָס דער ענין פון „ה' הוא האלקים" איז איינגעטיילט אין דריי ידיעות חלוקות — בשמים ממעל, ועל הארץ מתחת, אין עוד (אפילו בחללו של עולם):

וויבאַלד אַז דער ענין פון „אין עוד" איז פאַרבונדן דערמיט וואָס דער כח הבורא איז בהתלבשות אין דעם נברא — וואָלט געווען אַן אָרט צו מחלק זיין: במה דברים אמורים (אַז דער דבר ה'

---

34) ל' שעהיוה"א רפ"ג.

35) ראה מו"נ ח"ב הקדמה יב. ס' החקירה להצ"צ בתחלתו.

*35) ראה ד"ה והחרים תרל"א (ע' לח). המשך תער"ב ר"פ צה. ועוד. — ובסה"מ תרנ"ח (ע' קכ) „היפלא מה' דבר והי' יכול להיות . . ההתהוות מא"ס עצמו"ה שלא ע"י אמצעות האור . . אבל אז הי' ענין ההתהוות שלא ע"פ השכל כלל . . בענין ההתהוות הי' רצונו ית' דכל מה שאפשר להיות ע"פ השכל וע"פ סדר והדרגה יהי' ע"פ השכל כו'".

געפינט זיך בהתלבשות בנבראים) — בצבא השמים, וועלכע זיינען העכערע נבראים[36] און זיינען דעריבער אַ כלי צום כח וחיות אלקי*[36].

משא"כ „על הארץ מתחת" — אין נבראים ארציים וחומריים, וועלכע זיינען ניט קיין כלי צו ג־טלעכקייט, וואָלט מען געקענט מיינען אַז דער דבר ה' איז אין זיי ניט באופן פון התלבשות (זיי מוזן שטענדיק אָנקומען צום כח הבורא צו אויפהאַלטן זייער קיום, אָבער דער כח הפועל איז ניט אין אַן אופן אַז ער געפינט זיך אין זיי בהתלבשות).

[און דערנאָך קומט צו אַ גרעסערער חידוש, אַז אפילו די נבראים וועלכע וועלן ניט דערמאָנט „בעשרה מאמרות שבתורה" — דהיינו אַזעלכע נבראים פחותי הערך וועלכע קענען ניט מקבל זיין זייער חיות פון די עשרה מאמרות שבתורה בעצמם[37], נאר דער חיות מוז יורד זיין ממדרגה למדרגה „עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו נברא פרטי"[17] — איז אויך דאָרט „ה' הוא האלקים גו"].

ז. יעדער ענין איז אויך פאָראַן בעבודת כל אחד ואחד (וואָרום דער אדם איז אַן „עולם קטן"[38], אין וועמען עס שפיגלען זיך אַפֿ די ענינים וואָס טוען זיך אויף אין דעם „עולם גדול"):

דער תכלית פון יעדן ענין פון עבודת ה' איז — אַז עס זאָל אַראָפקומען אין מעשה בפועל, והמעשה הוא העיקר. דאָרף מען אָבער וויסן, אַז כדי צו דער־גרייכן אין „ארץ" — אויף קענען דורכ־דרינגען ענינים ארציים מיט ג־טלעכ־קייט אוּן קדושה — דאָרף מען דורכ־גיין אַ „סדר השתלשלות".

וואָס בכללות זיינען אין דעם פאָראַן דריי שלבים — די דריי חלוקות אין פסוק „וידעת גו": (א) בשמים ממעל, (ב) ועל הארץ מתחת, (ג) אין עוד אפילו בחללו של עולם

[ובהתאם צו די דריי חלוקות וואָס דער אַלטער רבי זאָגט: (א) לעולם ה' דברך נצב בשמים . . בתוך רקיע השמים, (ב) „וכן בכל הברואים . . ואפילו ארץ הלזו הגשמית", (ג) אפילו די נבראים פחותי הערך וועלכע וועלן ניט דערמאָנט „בעשרה מאמרות שב־תורה"[39]:

---

36) קיימים באיש וכו' (ראה ישעי' מ, כו „איש לא נעדר". ירושלמי ברכות (פ"א ה"א). וראה ד"ה שאו מרום בהוספות לס' החקירה להצ"צ. ובכ"מ).

*36) ראה הנסמן בהערה 32.

37) שדוקא בכחה של תורה לברוא יש מאין, וכמ"ש בסוף הפרק ד„עשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח וחיות לברוא יש מאין ולהחיותו לעולם דאורייתא וקוב"ה כולא חד" — ולכן מקום לומר, שנבראים פחותי הערך שלא נזכרו בתורה (וראה לקמן הערה 39), אין בהם התלבשות ד„עשרה מאמרות שבתורה" (ויומתק עפ"ז למאן נפק"מ הדגשה זו בתניא כאן).

וע"פ המבואר בפנים מובן בפשטות הטעם להאריכות (בשעהיוה"א שם) ע"ד הנבראים שלא נזכרו בעשרה מאמרות שבתורה (ע"ש) — כי זהו חידוש עיקרי, שגם סוג זה של נבראים, שהם פחותי הערך עד שלא נזכרו (בעש"מ ש)בתורה, יש בהם התלבשות דעשרה מאמרות שבתורה (ע"י חילופים ותמורות כו').

38) ראה תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב). וראה ג"כ אדר"נ פל"א. קה"ר פ"א, ד. מו"נ ח"א פע"ב. ועוד.

39) בדוגמת „אין עוד אפילו בחללו של עולם" — שאחד הפירושים בזה י"ל שקאי על מקום הקליפות כו' שהם „חלל" (ופנוי)* לכאורה מאלקות (ע"ד מחז"ל (חולין ז, א) עה"פ „אין עוד מלבדו" — אפילו בכשפים).

*) ראה המשך מים רבים תרל"ו פי"ב (ובכ"מ) ד„חללו של עולם" קאי על החלל ומקום פנוי (ע"ש).

כדי די עבודת היום פון אַן אידן זאָל זיין כדבעי, דאַרף זיין די הכנה לזה — שינתו (כחלק מעבודת השם) בלילה, וואָס דעמאָלט איז די נשמה עולה למעלה (בשמים) און שאבת לה חיים[40].

וי"ל אַז אויך דערפאַר איז — מיד שניעור, תיכף ווען ער וועקט זיך אויף פון שלאָף הויבט ער אַן דעם סדר היום מיט אמירת „מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמתי", אַ הודי' לפניך (צום אויבערשטן) וואָס האָט אים אום־געקערט די נשמה מיט „אַפּגעפּרישטע" כחות פון שרשה „בשמים";

דערנאָך הויבט זיך אַן די עבודה פון אידן, צו פועל זיין אַז די נשמה שלו זאָל זיך מתפשט זיין אין זיין גוף (וואָס דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך עבודת התפלה כו'[41]) — די נשמה זאָל זיך אַנהערן אין דער (גשמיות — גוף) ארציות של האדם.

און אין דעם גופא זיינען פאַראַן צוויי מדריגות:

א) עבודת התפלה בבית הכנסת, און „מבית הכנסת לבית המדרש"[42] — וואָס דורך זיי איז דער אור הנשמה זיך מתפשט אין גוף לפרטיו ועניניו, אַבער אַלץ אין עולם הקדושה (בדוגמת הנבראים וועלכע זיינען מקבל זייער חיות באופן ישר פון „עשרה מאמרות שבתורה");

ב) די עבודה „בחללו של עולם" — „הנהג בהן מנהג דרך ארץ"[43], ובכללות — וואָס אַ איד פאַרנעמט זיך מיט עניני הרשות (בדוגמת די פרטי הנבראים וועלכע ווערן ניט דערמאָנט (בעשרה מאמרות ש)בתורה) —

אַז דורך דער ריכטיקער הכנה פון עבודתו „בשמים ממעל ועל הארץ מתחת", איז עס בכחו צו ממשיך זיין ג־טלעכקייט אויך אין די עניני רשות שלו, ביז אין אַן אופן אַז ביי אים איז די גשמיות העולם אינגאַנצן ניט תופס מקום, אויס מציאות — ער איז מגלה (אויך) „בחללו של עולם" ווי ס'איז „אין עוד".

(משיחת יום ב' דחגה"ש תשמ"ה)

---

40) ב"ר פי"ד, ט (ועד"ז בפדר"א פי"ב — הובא בעין יוסף לב"ר שם. וראה גם רד"ל לפדר"א שם).

41) כי קודם התפלה ה„נשמה באפו" (ברכות יד, א. וש"נ. נתבאר בלקו"ת פנחס עט, ד. ד"ה להבין ענין הנפש אלקית (אוה"ת בראשית כרך ו' בתחילתו). סד"ה לכה דודי, תרפ"ט. ועוד).

42) ברכות ומו"ק בסופה.

43) ברכות לה, ב.